

MÁDENIY-TARIYXÍY TURIZMDI RAWAJLANDÍRÍWDÍN TEORIYALÍQ TIYKARLARI

Eshiniyazov Berdiniyaz Ańsatbay ulı
*Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik
pedagogikalıq instituti studenti*

Zıyarat hám tariyxıy-arxeologiyalıq turizm túsiniǵı óz mazmunına kóre tariyxıy-mádeniy turizm túsiniǵınıń tiykarǵı buwının quraydı. Mádeniy turizmdi anıq sıpatlaw ushın «mádeniyat» hám «turizm» degen eki túsinikti ulıwma túsiniw alıw zárúr. Atap ótiw kerek, bul eki termindi bólek túrde túsiniw tariyxıy-mádeniy turizmdi úyreniw ushın dáslepki talap esaplanadı. Mádeniyat hám turizm túsinipleri óz-ara bir birinen ayrılıp, «mádeniy turizm» túsiniǵına eki túsiniktiń kombinaciyası retinde qaraw múmkin emes.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevtiń 2021-jıl 9-fevraldagi PF-6165-sanlı «Ishki hám zıyarat turizmin jánede rawajlandırıw haqqında»ǵı pármanı járiyalandı. Mádeniyat-insaniyat tárepinen jaratılǵan mádeniy hám ruwxıy baylıqlar jıyındısı bolıp tabıladı. Bul sıpatlama turizm ushın júdá ápiwayı hám keń mánisli túsiniw bolıp esaplanadı. Turizmge berilgen táriyplerdi eki tipke ajratıw múmkin: turizmnıń mánisin belgilep beretuǵın konseptual táriyp hám turizmdi bahalaw hámde mánisin ashıp beriwege tiykarlanǵan texnikalıq sıpatlama.

Turizmdi rawajlandırıwdıń ulıwmalıq máseleleri menen A.Aleksandrova, V.Gulyaev, E.Jilsov, I.Zorin, N.Zayseva, D.Ismaev, N.Mironenko hám basqa shet elli ilimpazlardıń ilimiy miynetlerinde izertlengen. Tariyxıy hám zıyarat turizminiń teoriyalıq tiykarları, onı rawajlandırıwdıń ámeliy koncepciya hám tiykarǵı tendensiyaları O.Genisareckiy, V.Gordin, V.Kvartalniy, E.Kotlyarov, N.Podunova, H.Bereznitskaya hám basqada ilimpazlardıń ilimiy izertlewlerinde keń kórsetilgen.

Ózbekstanda turizmdi rawajlandırıwdıń teoriyalıq máseleleri menen K.X.Abduraxmonov, M.E.Polatov, M.R.Baltaboev, N.T.Tuxliev, M.Q.Pardaev, I.S.Tuxliev, M.M.Muxammedov, Z.D.Adilova, M.T.Alimova, A.A.Eshtaev, A.N.Norchaev, O.H.Xamidov, O.R.Matyoqubov, S.S.Ro'ziev, N.E.Ibodullaev, I.R.Turdımambetov, A.Alimov, A.B.Iskenderovlar sıyaqlı ilimpaz hám qániygelerdiń ilimiy miynetlerinde atap ótilgen.

Joqarıda atap kórsetilgen sırt el hám jergilikli ilimpazlar tárepinen ámelge asırılǵan ilimiy jumislarda Ózbekstanda tariyxıy hám zıyarat turizmin rawajlandırıwdıń shólkemlestirilgen-ekonomikalıq mexanizmin jetilistiriw

máseleleri teoriyalıq tárepten ele tolıq dárejede ashıp berilmegenligi izertlew baǵdarın belgilewde tiykar bolıp xızmet etedi.

Keyingi jigirma jıldı turizmniń tez pát penen rawajlanıwı dúnya bazarında bul tarawdıń xızmetler eksportındaǵı roliniń asqanlıǵınan derek beredi. Sonnan kelip shıǵıp, búgingi kúnde turizm júdá kúshli jáhán kólemindegi ekonomikanıń tarmaǵı bolıp, onıń jáhán jalpı ishki ónimindegi úlesi 10 protsentsen ziyattı quraydı hámde bul tarawǵa júdá kóp sanlı xızmetkerler jáne kólemlı kapital qarjılar tartılǵan.

Jámıyettiń rawajlanıwı menen jer júziniń kóplegen xalqı turizm tarawına tartılmaqta. Turizm salasın rawajlandırıwda turistlikalıq shólkemler aktiv qatnasadı hámde olar túrli wazıypalardı atqaradı. Atap aytqanda, aymaқтаǵı turistlerge xızmet kórsetiw tómendegi shólkemler arasında bólistiriledi hám atqarıladı :

- hákimyat;
- mıymanxana komplekslerin hám awqatlanıw orınları;
- tuoperatorlar hám dáldalshılar;
- transport shólkemleri.

Tariyxıy hám zıyarat turizmi mámleketimizde turizmniń tiykarǵı iskerlik túrlerinen biri esaplanıp, turizmniń usı túri teoriyalıq tárepten izertlenip hám ayırıqsha qásiyetleri jánede onı rawajlandırıw faktorlarınan nátiyjeli paydalanıw jolları ilimiy tárepten tiykarlanadı. Izertlew jumısında tariyxıy hám zıyarat turizmini úyreniw boyınsha alıp barılǵan ilimiy-izertlew nátiyjelerine kóre, mádeniy tanısıw turizmi hámde tariyxıy-ótmishten qalǵan estelikler turizmi túsiniqlerine jeterli táriypler islep shıǵıw kerek.[1,2]

Tariyxıy hám zıyarat turizmi mámleket mádeniy hám ruwxıy miyrasların saqlap qalıw mexanizmi bolıp, tekǵana aymaqlardıń mádeniy, bálki ekonomikalıq potencialı retinde, aymaqlar sociallıq-ekonomikalıq rawajlanıwınıń tolıq iske túsiriliwi zárúrli bolǵan, paydalanılmay atırǵan rezerv ekenligi ilimiy tiykarlap berilgen. Regionlarda tariyxıy hám zıyarat turizmin rawajlandırıw aymaqlıq basqarıw shólkemleri hám túrli investorlar, atap aytqanda, turistik iskerlik subektleri, isbilermenlik strukturaları, jámiyetlik shólkemleridiń qarjıların tartıw jolı menen aymaqlardı qayta tiklew procesin kóplegen qatnasıwshılardıń iskerligin muwapıqlastırıw boyınsha usınısılar islep shıǵılıw kerek.[1,3]

“GEOGRAFIYA – KELESHEKKE KÓZ-QARAS”

atamasındağı Respublikalıq kólemdegi ilimiy-teoriyalıq konferenciya

Paydalanılđan ádebiyatlar dizimi:

1. Iskenderov A.B., Uzaqbaev Q.K., Sharibaev A.M., Djanabaev I.B. “Turizm hám rekreaciylıq geografiya” páninen oqıw-metodikalıq qollanba. Nókis-2019, 128 bet.
2. Iskenderov A. B., Eshiniyazov B. A. ÓZBEKSTAN AYMAđINDA TURIZMNIŇ JAŇA TÚRLERINIŇ RAWAJLANÍWÍ //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 6. – C. 217-220.
3. Iskenderov A. B., Eshiniyazov B. A. TURIZMDI RAWAJLANDÍRÍWDA TURIZM-REKREACIYALÍQ RESURLARDÍŇ ÁHMIYETI //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 6. – C. 212-216.
4. Iskenderov A.B., Eshiniyazov B.A. OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PILGRIMAGE TOURISM ON THE TERRITORY OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN// Экономика и социум. -2023. Т.112. - №.9. – C.138-141.
5. Eshiniyazov B. A. U., Saliev E. P. U., Tursinbaev A. K. O’ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZIYORATGOHLARNING AHAMIYATI //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2023. – T. 3. – №. 10. – C. 243-251.

Ájiniyaz atındağı
NÓKIS MAMLEKETLIK
PEDAGÓGIKALÍQ INSTITUTI
N M P I
1934